

MAHMUDXO'JA BEHBUDIYNING HAYOTI VA PEDAGOGIK FAOLIYATI

Muqaddam Amirovna Tuychiyeva
Abdirasulova Shaxzoda Bobomurodovna
UMFT universiteti talabalari

Annotatsiya: Mazkur maqolada jadidchilik harakatining yirik namoyandasi Mahmudxo'ja Behbudiyning hayoti, ijtimoiy-siyosiy faoliyati hamda pedagogik qarashlari keng tahlil etiladi. Uning ta'lim islohoti yo'lidagi xizmatlari, yangi usul maktablarini tashkil etishdagi roli va pedagogik merosining bugungi ta'lim tizimidagi ahamiyati yoritib beriladi. Shuningdek, Behbudiyning asarlari orqali ilgari surilgan ma'rifiy va tarbiyaviy g'oyalar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Mahmudxo'ja Behbudi, jadidchilik, pedagogik faoliyat, ma'rifat, yangi usul maktablari, ta'lim islohoti

Kirish

XIX asr oxiri va XX asr boshlarida Turkistonda yuzaga kelgan jadidchilik harakati millatni ma'rifat orqali uyg'otishni asosiy maqsad qilib qo'ydi. Ushbu harakatning yetakchi namoyandalardan biri Mahmudxo'ja Behbudi bo'lib, u o'zining boy ilmiy, pedagogik va publitsistik faoliyati bilan xalq ta'limi taraqqiyotiga katta hissa qo'shgan.

Behbudi nafaqat ma'rifatparvar, balki yirik pedagog, dramaturg, jurnalist va jamoat arbobi sifatida tanilgan. Uning hayoti va pedagogik faoliyatini o'rganish bugungi ta'lim-tarbiya tizimi uchun muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

Mahmudxo'ja Behbudiyning hayoti va shakllanish davri

Mahmudxo'ja Behbudi 1875-yilda Samarqand viloyatida tug'ilgan. U dastlabki ta'limni an'anaviy maktab va madrasada olgan. Yoshligidanoq ilmga, dunyoviy fanlarga va xorijiy tillarga qiziqqan Behbudi o'z ustida tinimsiz ishlagan.

Safarlari davomida u Turkiya, Misr, Rossiya kabi davlatlarning ta'lim tizimi bilan tanishib, u yerdagi ilg'or tajribalarni o'rganadi. Bu tajribalar keyinchalik uning pedagogik qarashlari shakllanishida muhim omil bo'lib xizmat qilgan.

Behbudi va jadidchilik harakati

Mahmudxo'ja Behbudi jadidchilik harakatining g'oyaviy yetakchilaridan biri hisoblanadi. Jadidlar eski maktab ta'limining samarasizligini tanqid qilib, yangi usul maktablarini joriy etishni targ'ib qilganlar.

Behbudiy jadidchilikning asosiy g'oyasi bo'lgan "ma'rifat orqali millatni qutqarish" tamoyiliga sodiq qolib, ta'lim islohotlarini jamiyat taraqqiyotining asosi deb bilgan. Uning fikricha, ilmi va tarbiyali avlodgina millatning kelajagini belgilaydi.

Mahmudxo'ja Behbudiyning pedagogik qarashlari

Behbudiy pedagogik qarashlarining markazida zamonaviy ta'lim g'oyasi turadi. U ta'lim jarayonida faqat diniy bilimlar bilan cheklanib qolmasdan, matematika, geografiya, tarix, tabiiy fanlar kabi dunyoviy fanlarni ham o'qitish zarurligini ta'kidlagan.

Uning fikricha, ta'lim hayot bilan bog'liq bo'lishi, o'quvchilarda mustaqil fikrlash va tafakkurni rivojlantirishi kerak. Behbudiy maktabni jamiyat taraqqiyotining poydevori sifatida baholagan.

Yangi usul maktablarini rivojlantirishdagi hissasi

Mahmudxo'ja Behbudiy yangi usul maktablarining tashkil etilishi va rivojlanishiga bevosita hissa qo'shgan. U bu maktablarda dars berish metodikasi, darsliklar va o'quv rejalari masalalariga alohida e'tibor qaratgan.

Yangi usul maktablarida savod o'rgatish tez va samarali bo'lishi, o'quvchilarda ilmga qiziqish uyg'otilishi Behbudiyning asosiy pedagogik maqsadlaridan biri edi.

Behbudiy asarlarida ta'lim-tarbiya masalalari

Behbudiyning maqolalari, darsliklari va sahna asarlarida ta'lim-tarbiya masalalari muhim o'rin egallaydi. Ayniqsa, uning "Padarkush" dramasi orqali jaholat va savodsizlikning jamiyatga yetkazadigan zararli oqibatlari ochib berilgan.

U o'z asarlarida ota-onalarni farzand tarbiyasiga mas'uliyat bilan yondashishga, yoshlarni ilm olishga undagan. Behbudiy uchun tarbiya va ta'lim ajralmas jarayon bo'lgan.

Mahmudxo'ja Behbudiyning ma'rifiy faoliyati va matbuotdagi xizmati

Behbudiy matbuotni xalqni uyg'otishning eng samarali vositasi deb bilgan. U gazeta va jurnallar orqali ta'lim, tarbiya, madaniyat va jamiyat muammolarini ko'tarib chiqqan.

Uning publitsistik faoliyati yoshlarni ilmga, milliy o'zlikni anglashga va jamiyat taraqqiyotida faol bo'lishga da'vat etgan.

Behbudiyning pedagogik merosining bugungi ahamiyati

Mahmudxo'ja Behbudiyning pedagogik qarashlari bugungi ta'lim tizimi uchun ham dolzarbdir. Uning zamonaviy ta'lim, ma'rifat va tarbiya haqidagi fikrlari hozirgi ta'lim islohotlari bilan uyg'unlashadi.

Behbudiy merosi yosh avlodni vatanparvarlik, ilmga intilish va ma'naviy yetuklik ruhida tarbiyalashda muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Mahmudxo'ja Behbudiy o'zining hayoti va pedagogik faoliyati bilan o'zbek ta'lim-tarbiya tarixida muhim o'rin egallaydi. U jadidchilik

harakati orqali xalqni ma'rifatga chorlab, yangi usul ta'limini rivojlantirishga katta hissa qo'shdi.

Behbudiyning pedagogik merosi bugungi kunda ham yosh avlodni barkamol inson qilib tarbiyalash yo'lida muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xaydarov. S.A.(2026). Pedagogik risklarni boshqarishda globallashuv jarayonlarning ahamiyati. International scientific journal. Interpretation and researches. 1(73).
2. Xaydarov. S.A. (2026). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashuv jarayonidagi ahamiyati. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 3(1). 159-164.
2. Хайдаров С. (2025). Оилаларда фарзанд тарбиясига рухий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
3. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
4. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
5. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.
6. Khaydarov S.A. (2025). On analysis of family factors and social creativity issues in the study of the psychological portrait of educational institutions' leaders. Tuijin Jishu/Journal of Propulsion Technology ISSN: 1001-4055 Vol. 46 No. 2.
7. Xaydarov S.A. (2025). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashuv jarayonidagi ahamiyati. 3 (9). 261-265.